

Borgarting lagmannsrett
Postboks 8017 Dep
0030 Oslo

Deres ref

Vår ref
OU 061-11

Dato
11.05.2011

Vedrørende lydbåndopptak av hovedforhandlinger i Borgarting lagmannsrett

Norsk Presseforbunds er fellesorganet for alle norske medier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. Forbundet har et eget offentlighetsutvalg bestående av 17 journalister og redaktører, som jobber for å bevare og styrke offentlighetsprinsippet i Norge. Offentlighetsutvalget viser til en hendelse i Borgarting Lagmannsrett torsdag 5. mai i forbindelse med behandlingen av sak 07-192273ASI-BORG/03 der journalist Hans Gunnar Skarstein ble nektet å gjøre lydopptak av forhandlingene.

Skarstein fikk ikke opplyst noen lovhjemmel for nektelsen, men fikk muntlig beskjed om at opptak ble nektet av "prinsipielle grunner". Skarstein ba umiddelbart om en skriftlig begrunnelse, noe han først fikk fire dager etter. Det ble da vist til domstollovens § 133 (1) med henvisning til at opptak krevde partenes samtykke.

Vi ser alvorlig på hendelsen og mener det er grunn til å stille spørsmål ved om dette er et inngrep i det særlige vern mediene har til å motta informasjon etter EMK art. 10.

Hovedregelen etter norsk rett er at lydopptak i sivile saker er tillatt. Dette følger forutsetningsvis av at det ikke er nedsatt noe forbud mot opptak, slik det er i straffesaker (jf. domstoloven § 131 a første ledd). Hvis man skal nekte lydopptak må det være fordi det forstyrrer forhandlingene på en slik måte at det strider mot domstolens verdighet, jf. domstoloven § 133 (1). Det er altså ikke noe krav i loven om at partene må samtykke til opptak.

At lydopptak er tillatt såfremt det ikke forstyrrer forhandlingene i sivile saker følger også av håndboka "Dommer og mediene" utgitt av Den norske Dommerforeningen, s. 24: *"I sivile saker der det ikke fastsatt noe tilsvarende forbud mot fotografering, lydopptak m.v. (som i straffesaker, vår anm.) Men domstoloven § 133 antas å gi retten hjemmel for å nekte fotografering og lydopptak hvis dette forstyrrer forhandlingene."* Heller ikke her oppstilles det noe krav om samtykke.

Endelig tar også Bøhn dette utgangspunktet i sin kommentarutgave til Domstoloven (2000), s. 401, punkt 7:

"Noe generelt forbud mot private lydopptak av forhandlingene finnes ikke. Om dette skrev departementet i Ot. prp. 35 (1978-79) til ny straffeprosesslov s 246:

"Dersom lydopptak forstyrrer forhandlingene (eller krenker domstolenes verdighet), kan retten forby det i henhold til domstolloven § 133 jf. § 198. Private lydopptak vil kunne virke distraherende på dem som opptrer i retten, og siktede eller vitner kan føle et særlig ubehag ved å vite at deres forklaring tas opp på privat lydbånd, for eksempel med tanke på at opptaket kan bli misbrukt. Noe generelt forbud mot privat lydopptak av forhandlingene antas det derimot ikke å være behov for. Hvor det er grunn til frykt for at opptaket kan bli misbrukt, er det ikke lett å tenke seg at betingelsene for å forby opptak skulle mangle.

"Misbruks"-hensikt er neppe enkelt å fastslå, og et opptak som gjøres skjult, kan neppe sies å forstyrre retten eller aktørene. "

Heller ikke Bøhn argumenterer for at partene må samtykke.

Retten til å ta lydopptak må regnes som en del av den retten pressen har til å motta informasjon etter EMK art 10. I hht. EMD-praksis har pressen en særskilt rett til beskyttelse etter artikkel 10. Dette er blant annet forutsatt i EMD avgjørelse Tarsasag a Szabadságjogokert v Hungary fra 2009. I denne avgjørelsen legger EMD til grunn at krav på innsyn i dokumenter som har offentlig interesse og som myndighetene har monopol på, er en del av ytringsfriheten etter EMK. Dette innebærer at nektelse av innsyn i slike dokumenter innebærer et inngrep i ytringsfriheten, og derfor må oppfylle kravet om "nødvendig i et demokratisk samfunn" for å være lovlig, jf. art 10 annet ledd.

Selv om avgjørelsen angår innsyn i dokumenter, er uttalelsene også relevante for tilgang til lydopptak fordi tilgangen er nødvendig for at pressen skal kunne ivareta sin funksjon som "public watchdog". Dette fremgår klart av følgende utdrag fra EMD avgjørelsen:

"Moreover, the State's obligations in matters of freedom of the press include the elimination of barriers to the exercise of press functions where, in issues of public interest, such barriers exist solely because of an information monopoly held by the authorities. (...) The Court considers that obstacles created in order to hinder access to information of public interest may discourage those working in the media or related fields from pursuing such matters. As a result, they may no longer be able to play their vital role as "public Watchdogs" and their ability to provide accurate and reliable information may be adversely affected (...). "

Retten understreker at EMK art 10 ikke bare er et vern av retten til tilgang til dokumenter, men også vern av pressens rolle som *offentlig vaktbikkje*. I den samme avgjørelsen understreker EMD også at statens forpliktelser – når det gjelder pressens ytringsfrihet – inkluderer det å fjerne hindringer for utøvelse av pressens rolle i saker av allmenn interesse der slike hindringer eksisterer utelukkende på grunn av myndighetenes "monopol" på informasjonen. Det understrekes at dersom pressen hindres fra å få tilgang til informasjon av allmenn interesse, vil det kunne føre til at pressen ikke forfølger slike saker og at pressen ikke får mulighet til å utøve sin avgjørende rolle som offentlig vaktbikkje.

Å følge rettsforhandlinger er helt avgjørende for at pressen skal ivareta både sin kontrollfunksjon og sin informasjonsoppgave. Lydopptak gir sikker informasjon om hva som har blitt sagt og øker sannsynligheten for at referatene gjengis korrekt i pressen. Dette handler også om ivaretagelse av grunnleggende prinsipper om offentlighet i rettspleien. Rettssikkerhetshensyn og notoritet er også bakgrunnen for at Domstoladministrasjonen i et brev til Justisdepartementet (vedlagt) har foreslått å innføre krav om lyd- og bildeopptak i syv av ti rettsaler i Norge. Å nekte lydopptak blir derfor et hinder for pressens mulighet til å utøve sin kontrollfunksjon.

Vi kan ikke se at retten har godtgjort at opptak i denne saken ville forstyrre forhandlingene på en slik måte at det strider mot domstolenes verdighet, jf. domstolloven § 133 (1). Vedkommende journalist hadde en enkel båndopptaker som ikke på noen måte forstyrret forhandlingene. Retten har heller ikke argumentert på en måte som tyder på at opptak vil hindre fullstendig / riktig forklaringer. Å oppstille et krav om samtykke fra partene i rettssaken, er det ikke rettskildemessig grunnlag for.

Etter vårt syn er opptak fullt ut gjennomførbart uten å forstyrre retten, jf. også merknad fra Bøhn om at opptak kan gjøres i det skjulte. Opptak som gjøres av pressen er i tillegg vernet av Vær Varsom-plakaten, og et eventuelt misbruk av denne type opptak vil fort komme i konflikt med de presseetiske normene. Fare for misbruk er derfor mindre sammenlignet med private opptak.

På bakgrunn av ovenstående mener vi det ikke foreligger saklig grunn for å nekte opptak. Borgarting lagmannsretts nektelse av lydopptak i denne saken utgjør følgelig et inngrep i journalistens krav på vern av ytringsfriheten etter EMK art 10. Vi bestrider at inngrepet er hjemlet i domstolloven § 133(1) og etter vårt syn er det ikke nødvendig i et demokratisk samfunn. Slik vi ser det foreligger det derfor både et brudd på EMK art 10, og et brudd på domstollovens hovedregel om at lydopptak i sivile saker er lov.

Vi ber om en tilbakemelding på våre synspunkter fra Borgarting lagmannsrett - både på den konkrete saken, men også en redegjørelse for hva som er praksis for lydopptak i Borgarting lagmannsrett.

Med hilsen

For Norsk Presseforbunds Offentlighetsutvalg

Sign.

Hanne Wien
leder

Kristine Foss

Kristine Foss
juridisk rådgiver

KOPI: Domstoladministrasjonen